

Кафедра струнно-смичкових інструментів

Камерний ансамбль. Контрабас

Освітній ступінь	бакалавр	Курс	2-4
Спеціальність	025 Музичне мистецтво	Семестр	3-8
Освітньо-професійна програма	«Оркестрові струнні інструменти: «Контрабас»		
Статус	<u>обов'язкова</u>	ECTS	10
		Годин	300
		Практичні заняття	150
		Самостійна робота	150
Форма контролю	<u>залік/екзамен</u>		

Інформація про викладача

ПІБ	Білоусов С.В. – старший викладач кафедри струнно-смичкових інструментів. Чайкін М.Б.– старший викладач кафедри струнно-смичкових інструментів.
Профіль викладача	
e-mail	strunni.nmau1@gmail.com

Анотація навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Камерний ансамбль» є складовою частиною фахової підготовки студентів-виконавців, які по закінченню освітнього ступеня «Бакалавр» отримують кваліфікацію концертних виконавців, солістів та артистів оркестру, артистів камерного ансамблю. Відповідно, дисципліна передбачає засвоєння специфічних знань і умінь в об'ємі, який також необхідний для подальшої педагогічної діяльності молодих фахівців та викладачів класу ансамблю в дитячих музичних школах, школах мистецтв, музичних коледжах тощо.

Дисципліна «Камерний ансамбль» передбачає застосування знань та професійного досвіду, отриманих у класах з фаху, вивчення оркестрових партій, історії виконавства, історії музики, сольфеджіо, гармонії, аналізу музичних форм, поліфонії та є невід'ємною складовою частиною загальної системи підготовки сучасного високопрофесійного фахівця музичного мистецтва.

Метою дисципліни «Камерний ансамбль» є підготовка фахівців вищої кваліфікації, які володіють ансамблевою виконавською майстерністю, необхідною для самостійної професійної діяльності у якості концертних та камерних виконавців.

Основними завданнями є формування комплексу професійних практичних і теоретичних знань, умінь, навичок, основних принципів ансамблевого виконавства, які засвоюються в процесі роботи в класі та підготовки до концертного виконання ансамблевих творів під керівництвом викладача.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент **повинен знати:**

- особливості та специфіку ансамблевої гри;
- основні закономірності штрихових та артикуляційних засобів звукоутворення в ансамблевій нотній літературі;
- принципи редагування ансамблевих партій;
- особливості використання стильових рис у творах різних епох;

- виконавський репертуар та спеціальну літературу;

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент **повинен вміти**:

- використовувати набуті професійні знання в камерно-ансамблевого виконавства;
- володіти засобами виконавської виразності та технічною майстерністю в контексті традицій різних виконавських шкіл та різноманітних музичних стилів і жанрів;
- поєднувати виконавське осмислення твору з художніми підходами до його відтворення, аналізувати та критично розглядати процес виконання;
- самостійно опрацювати партії (метод редагування);
- виконувати камерно-ансамблевий репертуар відповідно до програмних вимог;
- здійснювати виконавський аналіз різностильових ансамблевих творів під час самостійної роботи.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент **повинен мати навички**:

- володіти навиком самостійного розбору партитури та кожної окремої партії;
- читання нот з аркуша;
- професійного розуміння різноманітних музично-теоретичних питань, з якими пов'язане камерно-ансамблеве виконавство;
- грамотно застосовувати штрихові та артикуляційні засоби звукоутворення в камерно-ансамблевій літературі;
- використовувати в професійній виконавській діяльності широкий ансамблевий репертуар;
- професійно розуміти комунікативний зв'язок між учасниками ансамблю, а також особливості та специфіку ансамблевої гри.

Перелік тем

Змістовий модуль 1. Класична соната як зразок ансамблевого виконавства

Тема1. Ознайомлення з основними принципами гри в ансамблі. Комунікативний зв'язок між учасниками ансамблю. Вивчення партитури / клавіру, розбір та редакційна робота над партіями (штрихи, аплікатура).

Тема2. Вирішення інтерпретаційних завдань шляхом деталізації нотного матеріалу (точність виконання авторського задуму, фразування, узгодженість інтонування, виконання орнаментики, артикуляції, звукова та динамічна перспектива).

Змістовий модуль 2. Ансамблева музика у складах з різними музичними інструментами (тріо, квартети, квінтети)

Тема1. Особливості та специфіка гри в ансамблі у різних складах: вивчення розділів форми, знання партій партнерів по ансамблю, відчуття динамічного балансу, виконання своєї партії у гармонійному поєднанні з іншими учасниками ансамблю.

Тема2. Вирішення інтерпретаційних завдань. Вміння використовувати фахові навички гри, їх застосування у витонченості ансамблевої майстерності; узгодження інтонування, артикуляції, штрихів, динаміки тощо. Відтворення стилістичних рис епохи написання твору, який вивчається.

Змістовий модуль 3. Дуети з голосом та духовими інструментами

Тема1. Знайомство з існуючим репертуаром. Вміння використовувати фахові навички гри та їх застосування на практиці; узгодження інтонування, артикуляції, динаміки тощо. Виявлення головного тематичного матеріалу та тем другорядного характеру.

Тема2. Вирішення інтерпретаційних завдань у виконанні твору, дотримання традицій та стильових особливостей епохи.

Змістовий модуль 4. Ознайомлення з додатковою ансамблевою літературою

Тема1. Самостійний вибір студентом твору для опрацювання, як оригінального, так і у перекладі. Вміння користуватися інтернет - ресурсами та бібліотечними каталогами.

Тема2. Виконавське вирішення завдань камерно-інструментального твору. Реалізація єдиного ідейно-художнього задуму. Узагальнююча робота над концепцією, формою та змістом.

Змістовий модуль 5. Жанр сонати кінця XIX- початку XX століть

Тема1. Виконавське ознайомлення зі стильовими рисами епохи, формотворчими, смисловими та ансамблевими особливостями композиторського письма.

Розбір та корегуюча редакційна робота з партіями (штрихи, аплікатура, динаміка, агогіка).

Тема2. Вирішення інтерпретаційних завдань сонатної форми шляхом аналізу, використання набутих професійних навичок, переконливість втілення змісту, емоційна складова виконавської майстерності в ансамблевій грі.

Змістовий модуль 6. Класичний струнний дует

Тема1. Узгодження партнерів ансамблю у сумісному використанні єдиних засобів художньої виразності та специфіки виконання певних елементів (інтонація, штрихи, динаміка, орнаментика). Виявлення головного тематичного матеріалу та тем акомпануючого характеру.

Тема2. Реалізація єдиного ідейно-художнього задуму – узагальнююча робота над концепцією, формою. Підготовка до випускного екзамену.

Форми та технології навчання

Дисципліна «Камерний ансамбль (контрабас)» для студентів освітнього ступеня «Бакалавр» оркестрового факультету Академії складається з практичних занять та частки годин для самостійної роботи та підготовки, а також включає контрольні заходи (контрольний урок, залік, екзамен) та обов'язкові концертні (публічні) виступи для набуття виконавського сценічного досвіду.

Навчальні ресурси

Нотний матеріал відповідного ансамблевого репертуару, музикознавча та методична література представлені у вільному доступі в бібліотеці та читальній залі Академії, інтернет-ресурси. Репетиційні приміщення в навчальних аудиторіях, концертних залах Академії надається для проведення занять, репетицій та концертних виступів відповідно розкладу. За умови дистанційного навчання під час карантину або форс мажорних обставин, всі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали студенти можуть знаходити на сайті бібліотеки Академії <http://lib.knmau.com.ua>. Програми контрольних заходів у формі концертного виступу студентів через посилання на YOUTUBE надсилаються на офіційну електронну адресу кафедри strunni.nmau1@gmail.com.

Методи контролю

1. Попередній контроль.

На перших етапах опрацювання програми ЗМ, викладач виявляє рівень знань, умінь і навичок студентів для вивчення обраного твору - співвідношення складності твору з професійними можливостями студентів.

2. Поточний контроль.

Викладач здійснює постійний контроль під час практичних занять з метою перевірки засвоєння попереднього матеріалу, виявляє проблеми та усуває недоліки.

4. Контрольний урок.

Студенти демонструють робочий матеріал перед кафедрою та отримують зауваження та рекомендації для подальшої роботи.

3. Міжсеместровий та підсумковий контроль.

Заліки та іспити у період сесій (зимової та літньої) з оцінкою комісії кафедри за професійний та творчий розвиток студентів дисципліни «Камерного ансамблю» освітнього ступеню «Бакалавр».

Система оцінювання

Семестри 2-8

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Контрольний урок	10
2.	Залік	60
3.	Екзамен	20
4.	Участь у концерті класу, кафедри тощо.	5
5.	Участь у конкурсі, фестивалі тощо	5
	Всього	100

Критерії оцінювання знань студентів:

Оцінка «відмінно»:

- Яскрава гра з якісною реалізацією всіх технологічних компонентів виконавської майстерності: культура штрихів, виразна динаміка, блискуча техніка, відчуття форми та стилю творів, сценічний артистизм, тощо.

Оцінка «добре»:

- Переконливий виступ ансамблю, але з наявністю деяких недоліків, як то: текстові неточності, недосконала інтонація, недостатня динамічна виразність.
- У виконанні наявні виконавські недоліки (культура штрихів, метро-ритмічна організація, динамічні відтінки), хоча програма відповідає за складністю підготовці студента. Непереконливе відтворення стильових особливостей твору.

Оцінка «задовільно»:

- Наявність суттєвих погрішностей у грі виконавців, як то: погано вивчений текст твору, неточна інтонація, неохайне звуковидобування, невиразна динаміка, погане відчуття ансамблю, аморфність у виконанні, тощо.
- Відсутність комунікативних відносин в ансамблі, розуміння форми та стилю твору. Дуже погано вивчений текст партії, неточна інтонація, неохайне звуковидобування, невиразна динамік

Оцінка «незадовільно»:

- Програма виконана не в повнумобязі. Відсутність творчого і ансамблевого мислення, обмеженість музичних та технічних здібностей.
- Відсутність професійних навичок. Студент не засвоїв матеріалпрограми внаслідок порушення навчальної дисципліни та неприпустимого ставлення до предмета.

Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна може викладатися студентам з особливими освітніми потребами.

Неформальна освіта

Передбачається участь студентів у міжнародних та всеукраїнських конкурсах, фестивалях, концертних програмах, благодійних музичних акціях, участь у майстер класах та стажування у літніх музичних школах/академіях; пасивна та активна участь у міжнародних, всеукраїнських та кафедральних конференціях, круглих столах; відвідування культурно-мистецьких заходів, театрів, мистецьких експозицій, виставок тощо.

Рекомендована література

1. Асафьев Б. О симфонической и камерной музыки. Пояснения и приложения к программам симфонических и камерных концертов. – М., 1981.
2. Арсенічева Т. О. Стилістичні параметри камерно-інструментальної творчості Юрія Іщенка. Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського, вип. 91, (Київ 2010).
3. Арсенічева Т. О. Стильовий аспект камерно-інструментальної творчості Є. Станковича на прикладі тріо № 3 “Епілоги”. Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського, вип. 77 “Виконавське музикознавство” (Київ 2008).
4. Базіна Н.Ю. Оновлення музичної мови української скрипкової сонати у ХХ столітті, “Науковий вісник” НМАУ ім.П.І. Чайковського, вип. 82.
5. Баренбойм Л. Музыкальная педагогика и исполнительство. – Л., 1974.
6. Басалаєва Є. Стилістично-тембральний плюралізм фортепіано в камерно-інструментальній творчості українських композиторів покоління 1960-х років: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мист. : спец. 17.00.03 „Музичне мистецтво”. – О., 2012.
15. Басалаєва Є. Камерно-інструментальні ансамблі з фортепіано в музиці ХХ сторіччя і творчість українських композиторів генерації 1960-х років Науковий вісник НМАУ ім.П.І.Чайковського. Вип.82
16. Благой Д. Искусство камерного ансамбля и музыкально-педагогический процесс // Камерный ансамбль. Педагогика и исполнительство: Сб.статей. – М., 1979.
17. Боровик І. Українська камерно-інструментальна музика 60-70 років. – К., 1993. Боровик І. Б. “Украинский камерный инструментальный ансамбль (Проблемы исполнительства)”. Центрмузінформ. Киев, 1996г., 128 стр.

18. Ващук О. М. «Федір Якименко: нотатки творчої біографії» // «Київське музикознавство. Культурологія і мистецтво». – Київ, 2003р.
19. Вульфус П. Франц Шуберт. – М., 1979.
20. Воронина, Т. О камерном музицировании и становлении исполнителя. О мастерстве ансамблиста: сборник научных трудов / Т. Воронина. – Л., 1986.
21. Гайдамович Т. А. Инструментальные ансамбли : учебное пособие / Т. А. Гайдамович. – М., 1960.
22. Гинзбург Л. С. Камерная музыка в современной музыкальной практике // Камерный ансамбль. Педагогика и исполнительство: Сб. статей. – М., 1979.
  1. Готлиб А. Д. Основы ансамблевой техники. – М., 1971.
  2. Готлиб А. Д. Фактура и тембр в ансамблевых произведениях // Музыкальное исполнительство: Сб. статей. – М., 1979.
  3. Григорян А. Заметки преподавателя ансамблевого класса // Камерный ансамбль. Педагогика и исполнительство: Сб. статей. – М., 1979.
  4. Гришко-Ратьковська Л. О. В. С. Косенко – професор Київської державної консерваторії імені П.І. Чайковського // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського, вип. №87, Київ, 2010.
  5. Гуменюк А. Инструментальная музыка. – К., 1972.
  6. Дубинец Е. Знаки звуков. О современной музыкальной нотации. – К., 1999.
  7. Житомирский Д. Р. Шуман. Очерк жизни и творчества. – М., 1964, гл. IX,
  8. Жукова О. А. Фортепіанна партія у творах Ф. Пуленка для камерного ансамблю (Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського, вип. 87 “Проблеми камерно-ансамблевого виконавства” (Київ, 2010).
  9. Зинкевич О. Камерная музыка. – К., 1967.
  10. Зинкевич Е. Евгений Станкович. // Композиторы союзных республик. – М., 1986. – Вып. 5. – С. 3-41.
  11. Зыбцев А. Из опыта работы педагога класса камерного ансамбля // Камерный ансамбль. Педагогика и исполнительство: Сб. статей. – М., 1979.
  12. Камерный ансамбль: Сборник статей профессоров и доцентов кафедры камерного ансамбля МДОЛГК им. Чайковского/Под ред К. Аджемова. – М., 1979.
  13. Кокорева А. И. Брамс. Камерно-инструментальные ансамбли // Музыка Австрии и Германии XIX века. – М., 1990. Крейн К. Камерные инструментальные ансамбли Дебюсси и Равеля. – М., 1966.
  14. Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського. – Вип. 74. Естетика і практика мистецької освіти: Збірник статей. [Редактор – упорядник – О. Ващук]. – К., 2008.
  15. Науковий вісник №87 НМАУ ім. П.І. Чайковського. Збірник статей “Проблеми камерно-ансамблевого виконавства” ; [Редактори – упорядники: Басалаєва С., Арсенічева Т.]. – 2009. – Т. 7.
  16. Польская И. Камерный ансамбль: история, теория, эстетика: [монография]. – Х.: ХГАК, 2001.
  17. Програма та методичні рекомендації для музичних вузів [укладачі: Царевич І., Боровик І., Гришко-Ратьковська Л.]. – К., 1996.
  18. Раабен Л. Камерная музыка // Музыкальная энциклопедия : в 6-ти томах / [гл. ред. Ю.В. Келдыш]. – М., 1973. – Т. 2. – 1974.
  19. Раабен Л. Мастера советского камерно-инструментального ансамбля. – Л., 1964.
  20. Середенко А. М. До історії виникнення та розвитку камерно-інструментального ансамблю у вітчизняній культурі XVIII століття; Київське музикознавство: Збірник наукових статей- вип. 14 – Київ, 2004
  21. Середенко А. М. Фортепіанний камерно-інструментальний ансамбль в роки Другої світової війни. Київське музикознавство: Збірник наукових статей - вип. 15 – Київ, 2005
  22. Середенко А. М. Естетичні і стильові тенденції розвитку фортепіанного камерно-інструментального ансамблю в період Великої Вітчизняної війни (на прикладі творів українських та російських авторів); Київське музикознавство: Збірник наукових статей, Вип. 30 – Київ, 2009.
  23. Симонова Н. Фортепианный квинтет. Вопросы становления жанра./ Автореф. канд. дисс. – К., 1990.
  24. Сорокер Я. Камерно-инструментальные ансамбли С. Прокофьева. – М., 1973.
  25. Холопова В. Вопросы ритма в творчестве композиторов XX века. – М., - 1971.
  26. Царевич І. С. Післямова. З історії кафедри камерного ансамблю Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського.
    27. Астуров А. Деятель русской музыкальной культуры С. А. Кусевицкий. – Л., 1985.
    28. Бездельев В. Новые приёмы игры на контрабасе. – М., 1969.
    29. Контрабас. История и методика. Сост. Доброхотов. – М., 1974.
    30. Милушкин А. Школа для контрабаса. – М., 1933
    31. Михно А. Джованни Боттезини. Жизнь и творчество. – М., 1973; 1982.

32. Музыкальная энциклопедия в шести томах. – М., 1973-1982.
33. Раков Л. В. История контрабасового искусства. – М.: Композитор, 2004.
34. Раков Л. Контрабас в симфонической, оперной и камерной музыке конца XIX – XX вв.: Дис. канд. искусствоведения, 1980.
35. Раков Л. Отечественное контрабасовое искусство 70-80-е годы. – М., 1993.
36. Trumpf K. Johann-Matthias Sperger (1750-1812). Leben und Werk. – Mainz, 2021
37. Brun P. Histoire des contrabasses à cordes. – Paris, 1989.
38. Brun P. A History of the double bass. - 1989.
39. Gajdos M. Slovník Kontrabasistu. – Кромерж (ц), 1994.
40. Madensky E. Etwas über Kontrabassspiel Musik // Pädagogische Zeitschrift, № 3.
41. Meier Adokf. Konzertante Musik für Kontrabass in den Wiener Klassik Musikverlag Emil Katzbichler. – 1969.
42. Planavsky A. Geschichte des Kontrabasses. – Тутцинг, 1970.
43. Planavsky A. Der Barockkontrabass Violone. – Тутцинг, 1998.
44. Simandl, Franz. Neueste Methode des Contrabassspiel. – Wien, 1874.
45. Warneke Fridrich. Der Kontrabass. – Hamburg, 1909.
46. Журнал Международного общества контрабасистов (ISB) – США
47. Журнал Международного общества контрабасистов «Мир контрабаса» (Bass World). – США.
48. Журнал «Оркестр» (Das Orchester) – Германия.
49. Журнал «Контрабасист» (Double Bassist). – Англия.